

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA a DEMOGRAFIA

SLOVAK STATISTICS
and DEMOGRAPHY

2/2014

ročník/volume 24

Recenzovaný vedecký časopis so zameraním na prezentáciu moderných štatistických a demografických metód a postupov.

Scientific peer-reviewed journal focusing on the presentation of modern statistical and demographic methods and procedures.

Článok/Article: 6

Typ článku/Type of article: rozhovor/interview

Strany/Pages: 81 – 83

Dátum vydania/Publication date: 15. apríl 2014/April 15, 2014

ŠTATISTICI PRIPRAVUJÚ EURÓPSKE ZISŤOVANIE O ZDRAVÍ

STATISTICIANS PREPARE THE EUROPEAN HEALTH INTERVIEW SURVEY

Ing. Alena Gerhardtová

Zdravotný stav obyvateľov Slovenska a faktory, ktoré ho ovplyvňujú. Ako sme na tom so zdravotnou starostlivosťou v porovnaní s inými krajinami Európskej únie? To sú hlavné témy Európskeho zisťovania o zdraví – European Health Interview Survey (EHIS), ktoré sa na Slovensku uskutoční už po druhý raz v čase od 1. 7. 2014 do 31. 12. 2014.

V súvislosti s prípravou tohto výberového zisťovania sme oslovili gestorku projektu Alenu Gerhardtovú z odboru sociálnych štatistík Štatistického úradu SR.

- ***V čom spočíva špecifickosť Európskeho zisťovania o zdraví v porovnaní napríklad so štatistikou zdravia, ktorá sa na Slovensku tvorí už dlhšie?***

Výberové zisťovanie u obyvateľstva umožňuje pohľad na zdravie zo strany respondenta – pacienta (môžeme povedať prijímateľa zdravotnej starostlivosti) oproti „tradičným“ štatistikám o zdraví, ktoré sa spracúvajú najmä na základe údajov poskytovaných zdravotníckymi zariadeniami, teda poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti. Tieto štatistiky sa však navzájom dopĺňajú a poskytujú tak celkový obraz o zdraví a zdravotnej starostlivosti v krajine.

Zisťovanie EHIS umožňuje získať údaje subjektívneho charakteru (pocit, názor, hodnotenie) a údaje, ktoré sa nedajú nájsť v iných zdrojoch alebo iných štatistických zisťovaniach, napr. subjektívne zhodnotenie svojho zdravia, vyjadrenie svojich pocitov a problémov v oblasti duševného zdravia, nenaplnená potreba zdravotnej starostlivosti, návyky v konzumácii ovocia, zeleniny, fyzická aktivita, fajčenie, konzumácia alkoholu a pod. Ďalším a veľmi dôležitým špecifikom je, že údaje z EHIS sú porovnateľné medzi jednotlivými členskými krajinami Európskej únie (EÚ). Údaje o zdraví z tradičných štatistických zisťovaní alebo z administratívnych zdrojov môžu poskytnúť spoľahlivejšie a presnejšie údaje o zdravotnej starostlivosti, ale nemusia byť automaticky porovnateľné medzi krajinami. Výhodou zbierania údajov EHIS je, že získame porovnateľné údaje za všetky krajiny EÚ vďaka rovnakej metóde zberu. Druhou výhodou je, že nám umožní prepojenie údajov o zdravotnom stave, zdravotnej starostlivosti a faktoroch ovplyvňujúcich zdravie so sociálno-ekonomickými charakteristikami respondenta.

- ***Čím zdôvodňuje Európska únia potrebu tvoriť štatistiku o zdraví obyvateľov na medzinárodnej úrovni a v ktorých oblastiach je možné údaje z nej využiť?***

EÚ potrebuje štatistické údaje o zdraví obyvateľov na medzinárodnej úrovni nielen preto, aby mohla porovnávať zdravie obyvateľov v jednotlivých členských štátoch, ale aj z dôvodu politických potrieb a požiadaviek vyplývajúcich z implementácie rôznych európskych stratégií, ako Európa 2020, Spolu k zdraviu, Stratégia spoločenstva o zdraví a bezpečnosti pri práci, Stratégia trvalo udržateľného rozvoja a pod. EHIS slúži ako jediný zdroj údajov pre zoznamy štatistických ukazovateľov, ako sú

Európske kľúčové ukazovatele o zdraví (ECHI), ukazovatele zdravotnej a dlhodobej starostlivosti v rámci Otvorenej metódy koordinácie (OMC), a pre niektoré ukazovatele Generálneho riaditeľstva pre zdravie a spotrebiteľov (DG SANCO) a Generálneho riaditeľstva pre zamestnanosť (DG EMPL). Štatistické údaje z EHIS sa používajú aj ako podklady na riešenie súčasných problémov v EÚ, akými sú starnutie populácie, dlhodobá zdravotná starostlivosť, nerovnosť v zdraví, kvalita systémov zdravotnej starostlivosti, propagácia zdravého životného štýlu, výživa, šport, fyzická aktivita a pod. Údaje zo zisťovania EHIS využívajú aj medzinárodné organizácie – Medzinárodná zdravotnícka organizácia (WHO) a Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD).

Okrem využiteľnosti údajov na medzinárodnej úrovni je EHIS užitočným zdrojom aj na národnej úrovni. Údaje z neho sú zaujímavé pre úrady verejného zdravotníctva, zdravotnícke školy, univerzity a rôzne vedecké inštitúcie.

- ***V roku 2009 bolo na Slovensku prvé Európske zisťovanie o zdraví. Zmenila sa odvtedy jeho metodika?***

Z pohľadu metodiky Eurostatu sa v podstate zmenil iba odporúčaný dotazník, aj keď jeho základná štruktúra delenia na moduly (o zdravotnom stave, o zdravotnej starostlivosti, o faktoroch ovplyvňujúcich zdravie a modul so základnými informáciami o respondentovi) zostala zachovaná. Na základe skúseností z prvého zisťovania EHIS 2009 sa dotazník vylepšil. Pristúpilo sa k skráteniu dotazníka EHIS, čím sa počet zisťovaných premenných znížil z 207 na 115. Niektoré otázky sa vynechali, niektoré upravili, niektoré nové pribudli. Napríklad podstatne sa zjednodušili otázky o chronických ochoreniach, o činnostiach starostlivosti o seba a o domácnosť (budú na ne odpovedať len respondenti vo veku 65 rokov a starší), o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti a o užívaní liekov. V porovnaní so zisťovaním EHIS 2009 dotazník neobsahuje otázky o výdavkoch z vlastného vrecka a užívaní drog. Celkovo boli prepracované otázky o fyzickej aktivite, konzumácii alkoholu a duševnom zdraví, ktoré sa javili v prvom zisťovaní EHIS ako najviac problematické. Na základe nových požiadaviek používateľov údajov boli do dotazníka zaradené napr. otázky o nenaplnenej potrebe zdravotnej starostlivosti, o kolonoskopickom vyšetrení, o poskytovaní neformálnej starostlivosti alebo o pomoci ľuďom so zdravotnými problémami.

Čo sa týka spôsobu zberu údajov, v EHIS 2009 sa údaje zbierali formou osobného rozhovoru pomocou papierových dotazníkov, do ktorých opytovatelia zapisovali odpovede respondentov. Počas zberu sa okrem hlavného dotazníka používali ešte dva osobitné dotazníky, ktoré samostatne vyplňali respondenti. Zber údajov v EHIS 2014 bude na rozdiel od prvého zisťovania prevažne elektronický. Odpovede respondentov na otázky z hlavného dotazníka opytovatelia zapíšu priamo do tabletov. Bude sa používať už len jeden papierový dotazník na samostatné vyplnenie respondentom (o fajčení a konzumácii alkoholu). Zber údajov v EHIS 2009 prebiehal na celom území SR súvisle v období od 16. 9. 2009 do 31. 10. 2009. V zisťovaní EHIS 2014 sa bude zber vykonávať každý mesiac v čase od 1. 7. 2014 do 31. 12. 2014.

Kým prvé zisťovanie EHIS v roku 2009 sa v SR a v niektorých členských krajinách EÚ uskutočnilo na základe džentlmenovej dohody (jeho realizácia nebola povinná), v roku 2014 je toto zisťovanie záväzné pre všetky členské krajiny EÚ podľa

nariadenia Európskej komisie č. 141/2013 z 19. februára 2013, ktorým sa vykonáva nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1338/2008 o štatistikách Spoločenstva v oblasti verejného zdravia a bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, pokiaľ ide o štatistiky vychádzajúce z európskeho zisťovania o zdraví formou rozhovoru (EHIS).

- ***Aká bude cieľová populácia pre EHIS 2014 a akým spôsobom sa ju chystáte osloviť?***

Cieľová populácia EHIS 2014 je rovnaká ako pri EHIS 2009. Budú ju tvoriť fyzické osoby, ktoré prevažnú časť roka žijú na území SR v súkromných domácnostiach a v čase zisťovania dovŕšia 15 a viac rokov. Osoby žijúce v kolektívnych domácnostiach a v inštitúciách (napr. v domovoch dôchodcov, v detských domovoch, vo väzniciach, v kláštoroch a pod.) sú vo všeobecnosti z cieľovej populácie vyňaté. Výberový súbor respondentov bude zostavený reprezentatívnym spôsobom z cieľovej populácie zo všetkých krajov SR.

Vzhľadom na to, že naše oslovenie respondentov počas prvého zisťovania EHIS sa stretlo s pozitívnym ohlasom, plánujeme sa pripomenúť do pozornosti respondentom podobným spôsobom ako v roku 2009, teda listami primátorom miest a starostom obcí a cez informačné správy v médiách (tlač, rozhlas, televízia).

- ***Údaje o zdraví obyvateľov sú mimoriadne citlivé a komunikácia ich ochrany môže významne ovplyvniť celkovú mieru návratnosti dotazníkov. Čo by ste v tejto súvislosti chceli respondentom odkázať?***

Súhlasím, údaje o zdraví obyvateľstva sú veľmi citlivé. Ochrana dôverných údajov je zaručená zákonom č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike v znení neskorších predpisov. Ochranu osobných údajov upravuje zákon č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Na základe toho by som chcela respondentom odkázať, že akékoľvek obavy zo zneužitia poskytnutých odpovedí sú neopodstatnené; Štatistický úrad SR zaručuje ochranu dôverných údajov v celom rozsahu. Respondentov navštívia v ich domácnostiach opytovatelia zo Štatistického úradu SR, ktorí sa preukážu poverením opytovateľa. Respondentov by som chcela ďalej požiadať o spoluprácu na tomto zisťovaní. Informácie, ktoré poskytnú, budú užitočné nielen ako spätná väzba respondenta – pacienta, ale stanú sa aj mimoriadne cenným zdrojom údajov o zdraví obyvateľstva v SR.

Pripravila ZUZANA ŠTUKOVSKÁ